

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101002/B/2023/36145173761241092

PRÁVO NA VZDELANIE

Bakalárska práca

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

PRÁVO NA VZDELANIE

Bakalárska práca

Študijný program : Ekonómia a právo

Študijný odbor: Ekonómia a manažment a právo

Školiace stredisko: katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

školiťel': JUDr. Lukáš Mareček, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Sabina Kalnická
Študijný program: ekonómia a právo (Medziodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment a právo
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Právo na vzdelanie

Anotácia: Bakalarant v práci skúma medzinárodnoprávnú úpravu práva na vzdelanie s osobitným dôrazom na Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva a na Európsky súd pre ľudské práva. Komparuje ich prístup ku skúmanej otázke. Formuluje záver o interpretačných a aplikačných dôsledkoch tohto práva a uvažuje o jeho možnom vývoji.

Vedúci: Mgr. Lukáš Mareček, PhD.
Katedra: PF UK - Právnická fakulta UK
Vedúci katedry: doc. JUDr. Ing. Ondrej Blažo, PhD.
Dátum zadania: 25.01.2022

Dátum schválenia: 21.04.2022 JUDr. Peter Lysina, PhD.
vedúci katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, pod odborným vedením JUDr. Lukáša Marečka, PhD. a použitú literatúru som uviedla priebežnom citovaní a v záverečnom zozname použitej literatúry.

V Bratislave, 11. 05. 2023

Sabina Kalnická

ABSTRAKT

KALNICKÁ, Sabina: *Právo na vzdelanie*. [Bakalárska práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta; katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov. Školiteľ: JUDr. Lukáš Mareček, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: bakalár. Bratislava: PraF UK, 2023, 43 str.

Cieľom bakalárskej práce bolo skúmať medzinárodnoprávnu úpravu jedného za základných ľudských práv, a to konkrétne na práva na vzdelanie. Jeho bližšie pochopenie hlavne s dôrazom na Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva a Európsky súd pre ľudské práva. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná vymedzeniu pôvodu ľudských práv a ich základnej charakteristike, čo slúži ako úvod spracovávanej problematiky. Druhá kapitola je zameraná na to, čo je vzdelanie a právo na vzdelanie, základná charakteristika pojmov a delenie. Zvyšné kapitoly sa týkajú Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, jeho pohľadu na právo na vzdelanie, rovnako tak na skúmanú problematiku diskriminácie v oblasti vzdelávania. Ďalej je pozornosť venovaná aj Európskemu súdu pre ľudské práva a jeho rozhodnutiach v prípadoch diskriminácie vo vzdelaní. A na koniec, záver práce je venovaný zhrnutiu zistených poznatkov, a úvahami nad spracovávanou témou.

Kľúčové slová:

Vzdelanie, právo na vzdelanie, právo, diskriminácia

ABSTRACT

KALNICKÁ, Sabina: *Right to education*. [Bachelor's thesis]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Law; Department of international law and international relations. Supervisor: JUDr. Lukáš Mareček, PhD. Qualification level: bachelor. Bratislava: PraF UK, 2023, 43 p.

The aim of this bachelor thesis was to examine international regulation of one of the fundamental human rights, that is right to education. Its closer understanding and that with the emphasis on The Committee on Economic, Social and Cultural Rights and European Court of Human Rights. The thesis is divided into four chapters. The first chapter is dedicated to the definition of the origin of human rights and their basic characteristics, which serves as an introduction to the topic. The second chapter it's focused on what is education and right to education, the basic characteristics of the concepts and the division. The remaining chapters cover the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, its perspective on the right to education, as well as the issue of discrimination in education. Further, attention is also given to the European Court of Human Rights and its decision in cases of discrimination in education. Finally, the conclusion is dedicated to a summary of the findings and reflections on the topic.

Key words:

Education, right to education, right, discrimination

OBSAH

Úvod.....	8
1. Základné ľudské práva	10
1.1. Charakteristika ľudských práv	10
1.2. Pôvod.....	11
1.3. Kategórie ľudských práv	12
2. Vzdelávanie a jeho dôležitosť	14
2.1. Základná charakteristika	14
2.1.1. Bezplatné a povinné základné vzdelanie	16
2.1.2. Stredoškolské „sekundárne“ vzdelávanie	17
2.1.3. Rovnosť v prístupe v vyššiemu vzdelaní	17
2.2. Právo na vzdelanie	18
2.3. Dokumenty potvrdzujúce právo na vzdelanie.....	19
2.3.1. Charta OSN.....	21
2.3.2. Všeobecná deklarácia ľudských práv	21
3. Podpora a ochrana práva na vzdelanie	24
3.1. Medzinárodný pakt pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva	24
3.1.1. Zameranie ICESCR	25
3.1.2. Právo získať vzdelanie	26
3.2. Európsky súd pre ľudské práva	28
3.2.1. Dodatokový protokol č. 1 k EDLP	29
4. Diskriminácia v oblasti práva na vzdelanie.....	30
4.1. Diskriminácia z pohľadu ICESCR.....	32
4.2. Pohľad ESĽP na diskrimináciu	33
4.2.1. Vybrané rozsudky ESĽP k diskriminácii vo vzdelaní	34
4.2.1.1. G. L. v. Taliansko	35
4.2.1.2. D. H. a ostatní v. Česká republika.....	Chyba! Záložka nie je definovaná. 36
Záver	37
Zoznam použitej literatúry	40

Zoznam skratiek

ESLP – Európsky súd pre ľudské práva

ICCPR – Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach

ICESCR – Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach

OSN – Organizácia Spojených národov

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

VŠLP – Všeobecná deklarácia ľudských práv

Úvod

Témou bakalárskej práce je právo na vzdelanie s prihliadnutím na medzinárodnoprávnu úpravu. Osobitný dôraz je kladený na Európsky súd pre ľudské práva a Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva. Spoznanie súvisiacich dokumentov je kľúčové na pochopenie tejto témy. Právo na vzdelanie je zakotvené v mnohých medzinárodných dokumentoch. Zmienky o ňom sa nachádzajú napríklad už v Charte OSN, Všeobecnej deklarácii ľudských práv (VDLP) a predovšetkým komplexne vymedzenie je v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

Právo na vzdelanie je súčasťou katalógu základných ľudských práv. Práve vďaka jeho zaradeniu medzi ľudské práva predstavuje právo, ktoré je nepremlčateľné a nescudziteľné. Každý štát musí toto právo obhajovať a chrániť, musí ho zahrnúť do svojich vnútroštátnych predpisov. Táto povinnosť štátov vychádza predovšetkým z toho, že medzinárodné dokumenty a zmluvy sú nadradené vnútroštátnym predpisom a štáty sú nimi viazané.

Okrem toho, že vďaka právu na vzdelanie je zabezpečená určitá úroveň vzdelania, v krajine ďalej slúži aj na iné účely. Získaním kvalitného vzdelania sa zlepšuje celková kvalita života a je následne jednoduchšie sa začleniť do spoločnosti. Práve nad tým je potrebné sa zamyslieť. Ako vzdelanie ovplyvňuje naše spoločenské postavenie? Cieľom práce bolo nahliadnuť do medzinárodnoprávej úpravy práva na vzdelanie a aký postoj zaujíma EŠLP a Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva ku vybranej problematike. Touto problematikou je diskriminácií v prístupe k vzdelaniu.

Ako je už všeobecne známe, prístup ku vzdelaniu by mal mať každý. Medzinárodné dokumenty zamerané na ľudské práva zakotvujú vo svojich ustanoveniach, že právo na vzdelanie by mal mať každý bez výnimiek. Nanešťastie, v praxi sa stáva, že pri neopatrnom uplatňovaní opatrení sa ľahko môžu štáty dopustiť diskriminujúceho konania, ktoré je v rozpore s tým, čo sa píše v medzinárodných dokumentoch. V prípade, že sa niečo také stane, je úlohou súdov ako je EŠLP, aby zabezpečili spravodlivosť.

Bakalárska práca je z formálneho hľadiska rozdelená na štyri kapitoly. V úvodnej kapitole je pozornosť upriamená na charakteristiku toho, čo vlastne ľudské práva sú, aký majú význam a kedy sa koncepcia ľudských práv začala formovať. V tejto kapitole sú

uvedené aj prvé dokumenty, ktoré sú v medzinárodnom práve vnímané ako základy vymedzenia ľudských práv. V krátkej podkapitole sa nachádza aj vymedzenie kategórií ľudských práv s dôrazom na druhú generáciu – hospodárske, sociálne a kultúrne práva, v ktorých má svoje miesto aj právo na vzdelanie. Druhá kapitola sa venuje už konkrétne právu na vzdelanie a vzdelávaniu. Predovšetkým je kapitola venovaná základnej charakteristike oboch pojmov, zvlášť v dvoch podkapitolách. Následne vymedzuje najdôležitejšie dokumenty, v ktorých sú zakotvené ustanovenia o práve na vzdelanie. Tretia kapitola patrí k najrozsiahlejším. Nakoľko je práca zameraná na právo na vzdelanie s dôrazom na hospodárske, sociálne a kultúrne práva a ESLP, je práve nim venovaná celá táto kapitola. Posledná kapitola bakalárskej práce sa venuje vybranému problému v oblasti práva na vzdelanie, a to diskriminácií. Začiatok kapitoly rozoberá všeobecne diskrimináciu a podoby, ktoré môže v oblasti vzdelávania nadobúdať. Vo zvyšku kapitoly je ponechaný priestor na postoj na jednej strane ESLP k diskriminácii vo vzdelaní, rovnako ako konkrétnym prípadom diskriminácie vo forme rozsudkov ESLP, a na tej druhej na pohľad ICESCR na túto tému.

1. Základné ľudské práva

1.1. Charakteristika ľudských práv

Právo na vzdelanie je súčasťou rozsiahlejšej skupiny práv, t. j. základných ľudských práv. V súčasnej dobe sú ľudské práva vnímané ako bežná súčasť života – ako „samozrejmnosť“. Avšak, v minulosti tomu tak nebolo. Príkladov na porušovanie ľudských práv nachádzame v minulosti nespočetne príkladom je otroctvo, či hrôzy druhej svetovej vojny. Ľudské práva, ako sú známe v súčasnej dobe, boli do práva zakotvené až po roku 1945, t. j. po spomínanej druhej svetovej vojne.¹ Tento rok sa v histórii stal prelomovým bodom, či míľnikom, ktorý predstavuje nový morálno-právny začiatok. Na prvý pohľad nikdy nekončiace porušovanie ľudských práv v 20. storočí len potvrdzuje ich postavenie v podobe morálnych práv, ktoré sú vlastné každému.² O ľudských právach taktiež z tohto dôvodu je možné hovoriť ako o právach „vybojovaných“, nakoľko ich zakotvenie v práve nastalo po obdobiach útlakov a násilia. Na tomto základe je na mieste tvrdenie, že ich existencia sa spája s bojom proti diskriminácií, násiliu a neslobode. Ich vznik sa rovnako tak spája aj s ich ochranou.³

Ľudské práva sú vnímané ako „vrodené“ či „nezrušiteľné“ zákonom tým sa myslí, že človek s nimi už prichádza na svet a bez toho, aby nastala výnimočná situácia zo strany štátu nikto nemá právo do nich zasahovať. Patria všetkým bezpodmienečne – bez ohľadu na odlišný pôvod človeka, jeho farbu pleti, náboženstvo alebo orientáciu. Okrem iného sa na ľudské práva dá nazerať aj ako na práva „nadmárodné“, inými slovami sú nadradené právnym systémom štátov.⁴ Majú pred nimi prednosť, avšak, každá osoba musí konať v medziach svojho práva, nakoľko práva jedného končia tam kde začínajú práva druhého. Tieto práva prijali za svoje nie len štáty a medzinárodnoprávne dokumenty potvrdzujúce ich existenciu, ale aj tí, ktorým prináležia – živým ľudským bytostiam.⁵

Pojem „ľudské práva“ sa pripisuje právam, ktoré patria jednotlivcom a sú zakotvené v ústavných normách, toho ktorého štátu. Rôzne medzinárodné dokumenty používajú rôznu terminológiu na označenie ľudských práv a slobôd avšak obsahovo sú zhodné. I napriek

¹ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. IX

² Tamže, s. 131-135

³ Tamže, s. IX

⁴ Tamže, s. IX-X

⁵ SVÁK, Ján. *Základy európskej ochrany ľudských práv*, Zväzok 1, s. 4

nezhodám v označení koniec koncov ľudskými právami sú tie práva, ktoré sa nachádzajú v množstvách medzinárodných dokumentoch označovaných ako deklarácie či dohovory.⁶

1.2.Pôvod

Slobodný prístup ku vzdelaniu nebol vždy samozrejmosťou ako je tomu v dnešnej dobe. Problematika vymedzenia a ochrany ľudských práv vždy bola, je a naďalej aj ostane živo diskutovanou témou v spoločnosti. Pre potreby hlbšieho ponorenia sa do práva na vzdelanie, ako na tému tejto práce je dobré vedieť kde sa nachádzajú jeho korene.

Ku počiatočným a najstarším záznamom o existencii ľudských práv patria záznamy zo staroveku, príklad je priamo v Sofoklovej hre z roku 442 pred Kr., kde sa práve Antigona domáhala prirodzených práv. Ľudské práva teda nachádzame už v tejto dávnej histórii ľudstva, a to aj napriek tomu, že o nich nemáme konkrétne „katalógy“. Tie žiaľ vtedy ešte neexistovali.⁷ Nanešťastie možné jednorazové zmienky, nie sú dostačujúce na potvrdenie existencie ľudských práv. Aj napriek tomu základná podstata ľudských práv sa tu načrtá.⁸

Ľudské práva sa od nepamäti spájali s ľudskou dôstojnosťou a teda aj z toho vyplývajúcej úcty k človeku. Táto teória sa zakladá na tom, že práva jednotlivca pramenia zo spojenia s prírodou, sú od nej odvodené, a nikto ich nemá nárok meniť alebo inak do nich zasahovať. Mysleným tým avšak nie je štátne zriadenie, ktoré dokonca aj v súčasťi určitú obmedzenú právomoc do práv jednotlivcov má. Na tomto základe tvrdíme, že každý jednotlivec má tieto práva, a spoločnosť je povinná rešpektovať vlastné práva každého. Taktiež existuje aj teória, ktorá hovorí, že práve spoločnosť samotná určuje práva jednotlivcom.⁹

Do povedomia medzinárodného práva sa ľudské práva dostali hlavne po roku 1945, kedy bola najprv vydaná Charta OSN a neskôr Všeobecná deklarácia ľudských práv. I napriek tomu, že VDLP nie je právne záväzným dokumentom, ide len o reflexiu prirodzeného práva a medzinárodného obyčajového práva. Tu je vhodné poznamenať, že o tom, či ide o právne

⁶ STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Človek a jeho práva : Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv*, s. 11-12

⁷ Tamže, s. 1

⁸ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 1

⁹ STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Človek a jeho práva. Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv*, s. 9

záväzný alebo nezáväzný dokument, ktorý je označený ako dohovor alebo deklarácia, rozhoduje spravidla obsah ustanovení v nich obsiahnutý, no v niektorých prípadoch aj samotný proces ich vzniku a prijatia.¹⁰

1.3. Kategórie ľudských práv

Ak by sa právo na vzdelanie malo kategorizovať, určite jedno z prvých členení, na ktoré by sme narazili, by boli tri generácie ľudských práv. S touto teóriou prvýkrát prišiel v roku 1977 český špecialista na ľudské práva Karel Vašák ten spomínané generácie práv rozdelil s prihliadnutím na čas kedy vznikli a boli začlenené do práva. Takéto chronologické a legislatívne usporiadanie bolo rýchlo prijaté odborníkmi.¹¹ Na prvom mieste máme sa nachádzajú občianske a politické práva, medzi ktoré patria aj klasické obranné práva. Ďalšou kategóriou, t. j. druhú generáciu tvoria hospodárske, sociálne a kultúrne práva. A na poslednom mieste, tretiu generáciu tvoria práva z viacerých oblastí ako je právo na prírodné zdroje, právo na mier alebo právo na rozvoj, ktoré sú chápané na rozdiel od predošlých ako skupinové, nepatria čisto každému jednotlivcovi. Pre lepšiu špecifikáciu a zaradenie sa právo na vzdelanie ako súčasť druhej generácie, t. j. hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv nachádza v tomto rozdelení, práve medzi kultúrnymi právami.¹²

Najpodstatnejšie pre potreby tejto práce sú práva druhej generácie - hospodárske, sociálne a kultúrne práva, medzi ktoré sa začleňuje právo na vzdelanie. Do práva boli zakotvené neskôr, a to počas 19. storočia. Najprv mali podobu nezáväzných ustanovení, nakoľko sa nachádzali v právne nezáväznej Všeobecnej deklarácii ľudských práv. Záväznými sa stali až po prijatí Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, ktorý je v platnosti od roku 1976.¹³

Zabezpečovanie druhej generácie ľudských práv je úzko späté s finančnými možnosťami daného štátu na rozdiel od prvej generácie, kde sú zakotvené práva, ako právo na život, kedy príspevok štátu na ich rozvoj je minimálny.¹⁴ Túto finančnú participáciu štátu je možné

¹⁰ STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Človek a jeho práva. Medzinárodná úprava ľudských práv*, s. 12

¹¹ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 268

¹² STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Človek a jeho práva : Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv*, s. 13

¹³ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 268-269

¹⁴ SVÁK, Ján. *Základy európskej ochrany ľudských práv*, Zväzok 1, s. 10

konkrétne pozorovať aj v samotnom ICESCR, kde je v článku 13 ods. 2 písm. e) napísané: „*Štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú, že [...] sa bude na všetkých stupňoch aktívne usilovať o rozvoj školského systému, [...] a sústavne sa budú zlepšovať materiálne podmienky vyučujúcich.*“ Inými slovami práve štát je zodpovedný za ich finančné ohodnotenie.¹⁵

¹⁵ Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, 1976

2. Vzdelávanie a jeho dôležitosť

2.1. Základná charakteristika

Dôsledkom ekonomických, sociálnych a kultúrnych vplyvov milióny detí a mladých ľudí celosvetovo trpí nedostatkom vzdelania. Zatiaľ len 70% krajín sveta zaručuje deväť a viac ročnú základnú školskú dochádzku zákonom. A približne až 771 miliónom mladých ľudí chýbajú základné zručnosti z oblasti gramotnosti.¹⁶

Vzdelanie je od nepamäti nevyhnutné pre každého občana bez ohľadu na jeho postavenie v spoločnosti. Nie každý má ale potrebu dosahovať najvyššiu úroveň vzdelania. V minulosti poddaní, nemuseli dosahovať rovnakú úroveň vzdelania ako panovníci a nemali na vzdelanie ani samotný nárok. V súčasnosti však vzdelaný občan prispieva k prosperite štátu a rovnako tak štát, ktorý odráža ideály demokracie a právneho štátu takého občana potrebuje. Pod pojmom vzdelanie sa rozumie viac ako len základné poznatky gramotnosti. Okrem čítania a písania má vzdelanie ľudom napomáhať lepšie sa začleniť do kultúrneho, sociálneho ba dokonca politického života spoločnosti. Práve z tohto dôvodu nie je možné sa zamerať len na školské roky, dôležitým totiž je aj celoživotné vzdelávanie a dopĺňanie už nadobudnutých vedomostí. Vzdelanie by malo mať určitú váhu pre človeka, malo by predstavovať určitý cieľ v živote.¹⁷

Vzdelávanie je procesom, ktorý podporuje rozvoj schopností človeka, zručností a vedomostí, a toto všetko sa uskutočňuje počas celého nášho života a nazýva sa to „celoživotné vzdelávanie“. Vzdelávanie prebieha v rôznych prostrediach napr. v kruhu rodiny, na pracovisku alebo v na to určených vzdelávacích inštitúciách – školách. Na tomto základe sa vzdelávanie člení na „formálne“ a „neformálne“. Formálne vzdelávanie prebieha v školských zariadeniach a je vopred naplánované a organizované. Na druhej strane neformálne vzdelávanie sa prioritne zameriava na rozvíjanie zručností a je uskutočňované mimo školského prostredia. Avšak pre potreby spracovávanej témy je vhodné zamerať sa čisto len na formálne vzdelávanie. Bez ohľadu na to kde sa vzdelávanie uskutočňuje, všetky formy majú rovnakú váhu pre náš osobnostný a spoločenský rozvoj. Vzdelávanie napomáha tvoriť ľudskú identitu, hodnoty a presvedčenia.

¹⁶ UNESCO. *What you need to know about the right to education*. [online]. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/right-education/need-know> [cit. 2023-04-07]

¹⁷ ČAČOVÁ, Zuzana a Peter LENČO. *Ľudské práva vo výchove a vzdelávaní : aktuálny stav, výzvy a inšpirácie*. [online]. Dostupné na: https://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/LP-vo-vychove-a-vzdelavani_elektronicka.pdf [cit. 2023-04-23], s.12

Formálne vzdelávanie zahŕňa v sebe ten druh vzdelávania, ktorý sa uskutočňuje vo vzdelávacích inštitúciách, t. j. v školách, ktoré sú buď priamo zriaďované štátom a jeho orgánmi, alebo súkromnými osobami. Pod týmto druhom vzdelávania sa skrýva vzdelávací systém, ktorý je predovšetkým podporovaný a dotovaný zo strany štátu a jeho orgánmi¹⁸.

Taktiež za rozumné je považovať pohľad na problematiku vzdelávania v podobe konkrétneho, fungujúceho vzdelávacieho systému. Takýto systém vzdelávania sa ľahšie predstavuje ako miesto, priestor na vzdelávanie, ale aj výchovu detí. Priestor, ktorý napomáha tomu, aby sa z nich v budúcnosti stali slobodní a demokratickí občania, ktorí budú ďalej podporovať a rozvíjať základné ľudské práva a slobody. Práve vďaka vzdelávaniu sa darí tvoriť spoločnosť rešpektujúcu ľudské práva.¹⁹

Vzdelávanie napomáha lepšiemu pochopeniu aj ostatných ľudských práv, ktoré prislúchajú každej osobe zvlášť. Z toho vyplýva, že pre pochopenie ľudských práv neslúži len právo na vzdelanie ako také, ale aj vzdelávanie v oblasti ľudských práv ako jeho širší pojem.²⁰

Právo na vzdelanie ako jedno zo základných ľudských práv, je príkladom práva na služby. Práve z tohto pohľadu sa dá tvrdiť, že finančne zaväzuje štát, ktorý musí na oblasť vzdelávania vynaložiť určité finančné prostriedky. Tie sa následne rozdelia na zriadenie školských inštitúcií, do ktorých je následne potrebné vyhl'adať, vyučiť a riadne ohodnotiť učiteľov, ktorí tu budú zamestnaní.²¹ Túto povinnosť štátov zakotvuje aj ICESCR konkrétne v článku 13, kde sa okrem iného spomína aj rozvoj školského systému a systém štipendií.²²

Základné, stredné a vysokoškolské vzdelávanie je súčasť klasického modelu vzdelávacieho systému. Všetky medzinárodnoprávne dokumenty, ktoré deklarujú ľudské práva sa zhodujú minimálne v tom, že prístup ku základnému vzdelaniu, t. j. k povinnej školskej dochádzke má mať každý, a to bezplatne²³.

¹⁸ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 23-24

¹⁹ ČAČOVÁ, Zuzana a Peter LENČO. *Ľudské práva vo výchove a vzdelávaní : aktuálny stav, výzvy a inšpirácie*. [online]. Dostupné na: https://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/LP-vo-vychove-a-vzdelavani_elektronicka.pdf [cit. 2023-04-23], s.12

²⁰ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 342-343

²¹ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 343

²² Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, 1976

²³ Charta základných práv Európskej únie, 2000

2.1.1. Bezplatné a povinné základné vzdelanie

Základné vzdelanie by podľa mnohých medzinárodných dokumentov malo byť považované za povinné a zbavené všetkých poplatkov s ním spojených. Práve pokiaľ ide o základné vzdelanie je medzinárodné právo najsilnejšie. Podľa ICESCR, povinnosť základného vzdelania slúži na to, aby rodičia, opatrovníci a ani štát neboli oprávnení rozhodovať o tom, či dieťa má mať prístup k základnému vzdelaniu alebo nie. V tejto súvislosti je dôležité upozorniť na to, že ponúkané povinné základné vzdelanie by malo mať primeranú kvalitu, a zároveň je požiadavkou, že ak má byť toto vzdelanie povinné musí byť automaticky aj bezplatné, inak by sa rodičia s nízkym príjmom dostali do situácie, že by mali povinnosť poslať deti do školy ale nemohli by si to dovoliť.²⁴ Skutočný význam povinného bezplatného základného vzdelania podporuje aj skutočnosť, že ICESCR venuje celé jedno ustanovenie zmluvným štátom, ktoré v čase podpisu neboli takéto vzdelanie zabezpečiť.²⁵

Základy pojmu „základné vzdelanie“ sa nachádza vo Svetovej deklarácii o vzdelaní pre všetkých, prijatej v roku 1990, kde sa píše, že: „*Základným systémom poskytovania vzdelania detí mimo rodiny je základná škola.*“²⁶ Nadväzne na to sa v spomínanej deklarácii nachádza aj charakteristika, ktorá opisuje, že základné vzdelanie musí zaručovať, aby bežné požiadavky na výučbu a vedomosti detí boli vďaka základnému vzdelaniu splnené. Je potrebné, aby sa pritom brala na zreteľ kultúra a možnosti danej spoločnosti.²⁷ Základné vzdelávanie môže byť žiakom poskytované okrem bežnej formy výučby v školách, aj prostredníctvom individuálnej domácej výučby. Individuálna forma výučby v sebe spája právo detí získať vzdelanie, a rovnako tak aj právo rodičov slobodne rozhodovať o výchove svojich detí. Nanešťastie nie každý štát rešpektuje právo na individuálne vzdelávanie detí v domácom prostredí, resp. takýto druh vzdelávania vylučuje. EŠLP k tejto téme pristupuje opatrne. Ponecháva na úvahe jednotlivých štátov, aby zabezpečili riadny vzdelávací systém, t. j. ostáva na štátoch, či sa rozhodnú do svojho vzdelávacieho systému okrem verejných a súkromných škôl zahrnúť aj individuálne domáce vzdelávanie.²⁸

²⁴ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 98-99

²⁵ Tamže, s. 105

²⁶ Svetová deklarácia o vzdelaní pre všetkých, 1990

²⁷ CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13), E/C.12/1999/10

²⁸ SVÁK, Ján a kol. *Ústava Slovenskej republiky : Komentár, zväzok I*, s. 548

2.1.2. Stredoškolské „sekundárne“ vzdelávanie

Právo na vzdelanie sa nevzťahuje len na základné vzdelanie dostupné všetkým, ale zameriava sa aj na ďalšie nadväzujúce stredné a vyššie vzdelávanie. Nie vždy bolo stredné a vyššie vzdelanie bezplatné, avšak, na druhej strane sa ani nevylučujú poplatky za štúdium – školné. Dôležité je však to, aby bol v štáte zabezpečený riadny systém štipendií, ktorý bude napomáhať tomu, aby nikto nebol diskriminovaný z dôvodu financií.²⁹

Okrem základného vzdelania je dobré spomenúť aj stredné, resp. stredoškolské vzdelávanie. Stredoškolské vzdelávanie v podobe technického alebo odborného vzdelávania zahŕňa v sebe formálne a neformálne aspekty vzdelávania, ktoré popri všeobecnomu vzdelávaní obsahuje aj poznatky z technických, či vedeckých oblastí a slúži predovšetkým na získavanie praktických zručností.³⁰ Obsah stredoškolského vzdelania, t. z. jeho osnov sa odlišuje od štátu k štátu. Práve na štátoch je ponechané rozhodovanie o obsahu osnov stredoškolských zariadení. Jedna vec ostáva však stále rovnaká v každom štáte a to, že stredoškolské vzdelanie nadväzuje na ukončené základné vzdelanie a má za cieľ upevňovať a dopĺňať už naučené základy.³¹ Sekundárne vzdelávanie má žiakov pripraviť na konkrétne povolania alebo ich pripraviť na ďalšie vyššie štúdium. ICESCR vo svojich ustanoveniach okrem základného vzdelania zmieňuje aj stredoškolské vzdelanie. Podľa neho by stredoškolské vzdelanie malo byť všeobecne dostupné a prístupné, za použitia dostupných prostriedkov, a postupne by malo byť zavádzané v bezplatnej forme.³² Zavádzanie bezplatného stredoškolského vzdelania je taktiež povinnosťou štátov, i napriek tomu, že ich primárnou povinnosťou je poskytovať bezplatné základné vzdelanie.³³

2.1.3. Rovnosť v prístupe v vyššiemu vzdelaníu

Podobne ako stredoškolské, tak aj vysokoškolské vzdelanie je určené a dostupné pre všetkých podľa ich schopností. Postupné zavádzanie bezplatného stredoškolského a vysokoškolského vzdelania sa javí ako nástroj na zlepšenie prístupu ku vzdelaniu čoraz

²⁹ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ludské práva : Interdisciplinárna príručka*, str. 345

³⁰ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 107

³¹ CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13), E/C.12/1999/10

³² UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 107

³³ Tamže, s. 98

väčšiemu okruhu ľudí.³⁴ Vysokoškolské vzdelávania je často označované aj ako terciárne vzdelávanie. Pojem terciárne vzdelávanie v sebe okrem vysokoškolského vzdelávania zahŕňa v niektorých prípadoch aj technické a odborné vzdelávanie. Tento druh vzdelávania nadväzuje na stredoškolské, t. j. sekundárne vzdelávanie. Ide o vzdelávania na vysokej úrovni špecializácie, a je považované za komplexné. Vysokoškolské vzdelávania je určené pre tých, ktorí úspešne ukončili stredoškolské vzdelanie a slúži na prípravu študentov na odborné povolanie. Okrem bežne známeho bakalárskeho, magisterského/inžinierskeho a doktorandského štúdia na univerzitách sem spadajú aj krátkodobé špecializované kurzy. Podľa ICESCR by vysokoškolské vzdelanie malo byť dostupné na základe schopností uchádzajúcich sa o štúdium. Nadväzuje to na skutočnosť, že vysokoškolské vzdelanie nemusí byť niečo, čo chce dosiahnuť každý.³⁵

Spomínané tri stupne štúdia sa, ako bolo spomenuté, chápu pod spoločným pojmom „vzdelávací systém“. To ako vhodne je nastavený vzdelávací systém v krajine má neskôr dopad na spoločenský život jej občanov, rovnako tak na ich občiansky život, ktorý sa prejavuje prostredníctvom volieb.³⁶ Vďaka postupnému vzdelávaniu a v mnohých prípadoch aj odbornej príprave si spoločnosť začína uvedomovať, že práve vzdelávanie napomáha k osobnému rozvoju a sebauvedomeniu.³⁷

2.2.Právo na vzdelanie

Právo na vzdelanie je súčasťou už zakotveného medzinárodného katalógu ľudských práv. Predovšetkým by sme ho hľadali v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, a to presne v čl. 13. Tu sa nachádza hlavne stanovenie jeho cieľov, okrem toho aj záväzná časť pre zmluvné štáty, ktoré sú viazané zabezpečiť povinné bezplatné základné vzdelanie pre všetkých bez obmedzenia.³⁸

³⁴ Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, 1976

³⁵ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 108

³⁶ GONDA, Peter. *Sociálny štát : Realita namiesto mýtov*. [online]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Peter-Gonda-2/publication/347951205_SOCIALNY_STAT_REALITA_NAMIESTO_MYTOV_Welfare_State_Reality_Instead_of_Myths_incl_the_Summary_in_English/links/5fea19f5a6fdccdb812d310/SOCIALNY-STAT-REALITA-NAMIESTO-MYTOV-Welfare-State-Reality-Instead-of-Myths-incl-the-Summary-in-English.pdf#page=86 [cit. 2023-04-13], s. 86

³⁷ STANEK, Vojtech a kol. *Sociálna politika*, s. 298

³⁸ SVÁK, Ján a kol. *Ústava Slovenskej republiky : Komentár, zväzok I*, s. 546

Právo na vzdelanie je známe ako splnomocňujúce alebo tzv. oslobodzujúce právo. Patrí k najmocnejším prostriedkom, ktorým sa ekonomicky a sociálne slabšie skupiny jedincov, predovšetkým detí, ale aj dospelých môžu vyhnúť chudobe, a na druhej strane sa plne začleniť do spoločnosti. Na to, aby sme docielili udržateľný rozvoj vzdelávania, musí k nemu mať prístup každý.³⁹ S príchodom Medzinárodného paktu pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva sa vzdelanie prestalo vnímať ako niečo, čo je potrebné masovo distribuovať ale niečo, čo slúži ako zdroj slobody, nakoľko presne to vzdelanie prirodzene prináša.⁴⁰

Toto právo patrí k základným ľudským právam a slobodám, jeho základy sú zakotvené vo viacerých medzinárodných dokumentoch. Podpisom medzinárodného dokumentu sa nie len členské štáty Európskej únie, ale i ostatné zmluvné strany zaviazali podporovať vzdelávanie, jeho rozvoj a prístup k nemu. Každá krajina zaviazaná medzinárodnou zmluvou alebo inou listinou je povinná ju aj do určitej miery implementovať do svojho vnútroštátneho právneho systému. Je preto dobre zamerať sa na podstatu medzinárodného systému ľudských práv. Medzinárodné zmluvy ako ich poznáme, sú zmesou právnych textov, ktoré pozostávajú z „tvrdej“ a „mäkkej“ legislatívy. Pod tzv. „tvrdú“ časť legislatívy zaraďujeme vykonateľné ustanovenia dohovorov, ktoré sa stávajú záväznými a na druhej strane pod „mäkkú“ časť legislatívy spadajú dokumenty vo forme vyhlásení⁴¹.

2.3. Dokumenty potvrdzujúce právo na vzdelanie

Právo na vzdelanie, ako ľudské právo, je zakotvené v početnom množstve medzinárodnoprávnych dokumentov v oblasti ľudských práv. Takýmito dokumentami sú predovšetkým Charta OSN (1945), Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948), Dohovor proti diskriminácii vo vzdelaní (1960) a ICESCR (1966). Vzdelanie ako právo je zakotvené

³⁹ UNESCO. *What you need to know about the right to education*. [cit. 2023-04-07]. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/right-education/need-know>

⁴⁰ ČAČOVÁ, Zuzana a Peter LENČO. *Ľudské práva vo výchove a vzdelávaní : aktuálny stav, výzvy a inšpirácie*. [online]. Dostupné na: https://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/LP-vo-vychove-a-vzdelavani_elektronicka.pdf [cit. 2023-04-23], s. 14

⁴¹ ČAČOVÁ, Zuzana a Peter LENČO. *Ľudské práva vo výchove a vzdelávaní : aktuálny stav, výzvy a inšpirácie*. [online]. Dostupné na: https://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/LP-vo-vychove-a-vzdelavani_elektronicka.pdf [cit. 2023-04-23], s. 14

predovšetkým už v spomenutých dokumentoch ale známky o ňom by sa čiastkovo našli aj v mnohých iných medzinárodných listinách.⁴²

Je teda zrejmé, že aj organizácia ako je UNESCO sa zaoberá problematikou vzdelávania, a to v Dohovore proti diskriminácii vo vzdelávaní, ktorý bol prijatý v roku 1960. Ide o prvú medzinárodnú listinu, ktorá je v celej svojej podstate zameraná na právo na vzdelanie na rozdiel od väčšiny dokumentov zameraných všeobecne na všetky ľudské práva.⁴³

Roku 1960 bol prijatý Dohovor proti diskriminácii vo vzdelaní, ktorý bol podpísaný v Paríži členskými štátmi UNESCO. Pred prijatím Dohovoru UNESCO, bola už určitú dobu v práve zakotvená Všeobecná deklarácia ľudských práv, avšak tá nepatrí medzi právne záväzné dokumenty, bola prijatá len ako rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov.⁴⁴

Po dôkladnom preštudovaní dokumentov zo strany OSN a ich všeobecných komentárov je zrejmé, že nie sú určené jednotlivo ale sú určené všeobecne každému štátu na svete, od toho sa odvíja ich objektivnosť. Taktiež povinnosťou jednotlivých štátov je zaručovať právo na vzdelanie všetkým osobám, ktoré sa nachádzajú na ich území bez ohľadu na to, či ide o občana príslušného štátu alebo nie.⁴⁵

Spoločným prvkom všetkých dokumentov zakotvujúcich ľudské práva je prísľub štátov a ostatných zmluvných strán neodoprieť právo na vzdelanie nikomu, kto má oň záujem. Rovnako tak existuje zhoda naprieč medzinárodnoprávnymi dokumentami, resp. ich ustanoveniami o práve na vzdelanie, v ktorých sú zakotvené práva rodičov prípadne poručníkov, na zabezpečenie zhody medzi ich vlastným presvedčením, a náboženskou a morálnou výchovou ich detí v školských zariadeniach⁴⁶. Od toho je možné odvodiť, že právo na vzdelanie sa nespája výlučne s deťmi a žiakmi ako takými, ale aj s ich zákonnými zástupcami – rodičmi. Právo rodičov, ktoré tu je zakotvené sa interpretuje ako právo na zabezpečenie vzdelávania so splnením podmienky rešpektu voči ich náboženským

⁴² UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-07], s. 28

⁴³ Tamže, s. 57

⁴⁴ UNESCO. *What you need to know about the right to education*. [online]. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/right-education/need-know> [cit. 2023-05-02]

⁴⁵ UNESCO. *The right to education handbook*. [online] Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 28

⁴⁶ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 345

a filozofickým presvedčením. Nejde ale o tvrdú povinnosť rešpektovať presvedčenie rodičov, ktoré by oponovalo právu dieťaťa na vzdelanie.⁴⁷

Na to, aby sa mohlo v spoločnosti uplatniť právo na vzdelanie, je potrebné, aby štát zabezpečil dostatočné množstvo inštitútov a zariadení, ktoré toto právo budú patrične podporovať, pričom bude zaručovať ich peňažnú dostupnosť. S dôležitosťou existencie a prístupu k týmto inštitúciám sa nutne spája aj ich dostupnosť širokej verejnosti, máme tým na mysli zabezpečovanie nediskriminujúce a bezpečné prostredie.⁴⁸

2.3.1. Charta OSN

Do práva sa Charta Organizácie Spojených národov dostala po jej podpísaní 26. júna 1945. Podpísalo ju vtedy 50 štátov. Spolu so Všeobecnou deklaráciou ľudských práv patrí k prelomovým dokumentom, ktoré okrem iného pokrývajú tému ľudských práv. I napriek tomu, že v Charte nenachádzame taxatívne vymedzenie ľudských práv nakoľko Charta je predovšetkým na udržiavanie mieru, ale sú v nej normy, ktoré ľudské práva potvrdzujú.⁴⁹ Nakoľko ako boli spomenuté, konkrétne ľudské práva tu nenachádzame, avšak v článku 13 písm. b) je uvedené, že *„Valné zhromaždenie dáva podnet k štúdiu [...] za tým cieľom, aby sa podporovala medzinárodná spolupráca na hospodárskom, sociálnom, kultúrnom, výchovnom a zdravotnom poli a aby sa uľahčilo uskutočňovanie ľudských práv [...]“*⁵⁰ V predošlej kapitole (pozri kap. 1.3. Právo na vzdelanie) sa spomínalo, že právo na vzdelanie zaraďujeme do 2 generácie ľudských práv, t. j. medzi hospodárske, sociálne a kultúrne práva. Na základe toho môžeme vidieť prepojenie Charty OSN s právom na vzdelanie.

2.3.2. Všeobecná deklarácia ľudských práv

Po Charte Organizácie Spojených národov prišla do povedomia Všeobecná deklarácia ľudských práv. Prijatá bola v decembri roku 1948 a schválilo ju Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov. Nanešťastie, Deklarácia nie je právne záväzným dokumentom, ide len o rezolúciu Valného zhromaždenia OSN. Nakoľko o nej nie je možné

⁴⁷ SVÁK, Ján a kol. *Ústava Slovenskej republiky : Komentár, zväzok I*, s. 552

⁴⁸ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 345

⁴⁹ Tamže, s. 137

⁵⁰ Charta OSN, 1945

hovoríť ako o medzinárodnej zmluve, je možné ju označovať aj ako „vzorovú zmluvu“, na rozdiel od neskôr prijatých dokumentov, t. j. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach ICCPR a ICESCR.⁵¹ Po hororoch druhej svetovej vojny nastala potreba deklarovať, čo vlastne ľudské práva sú. Do vzniku Všeobecnej deklarácie ľudských práv nebol v právnom prostredí prítomný žiadny dokument obsahujúci prirodzené práva. Až po roku 1948 boli ľudské práva spísané do konkrétnych právnych textov zameraných priamo na ľudské práva. V tejto súvislosti sa vníma formovanie pojmu právo na vzdelanie, ktoré je zakotvené konkrétne v článku 26 Deklarácie. Obsah tohto pojmu v sebe zahŕňa kumulatívne kvalitu, nediskrimináciu a inklúziu. Toto zmýšľanie prirodzene vylučuje všetky formy segregácie vo vzdelávaní.⁵²

Vo VDĽP sú zakotvené na rozdiel od Charty OSN aj konkrétne články hovoriace o vzdelaní a práve na vzdelanie, ktoré prináležia všetkým. Deklarácia sa skladá z tridsiatich článkov, ktoré sa ďalej delia na štyri oddiely: premisy, občianske a politické práva, hospodárske a sociálne práva a v neposlednom rade obmedzujúce ustanovenia. Práve v treťom oddieli Deklarácie medzi hospodárskymi a sociálnymi právami nachádzame aj článok 26.⁵³ Konkrétny článok 26 je zameraný na právo na vzdelanie. Prvý odstavec článku zakotvuje kto a za akých podmienok má mať prístup k vzdelaniu. Tu vidno presne to, čo aj v ďalších dokumentoch, že minimálne základné vzdelanie má byť poskytované každému, a to bezplatne. Druhý odstavec opisuje, na čo vzdelanie slúži, a taktiež nabáda na vzdelanie v oblasti ľudských práv. V poslednom odstavci článku sa nachádza priestor pre rodičov, ktorý majú právo zvoliť pre svoje deti druh vzdelanie podľa svojho uváženia.⁵⁴

Hodnoty, ktoré Všeobecná deklarácia ľudských práv vymedzila, neostali nepovšimnuté. Začali sa šíriť a usádzať v ďalších medzinárodných zmluvách, obsahom ktorých sú ľudské práva. Právo na vzdelanie sa vyskytuje z tohto dôvodu naprieč niekoľkými dokumentami medzinárodného práva. Ako príklady, v ktorých sa nachádza úprava tohto práva je dobre spomenúť ICESCR vo svojom článku 13 a články 28 a 29 Dohovoru o právach dieťaťa. V priestore Európskej únie je toto právo ukotvené v Dodatkovom protokole k Európskemu dohovoru o ľudských právach a to konkrétne v článku 2.⁵⁵ VDĽP je inšpiráciou pre celý

⁵¹ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 142

⁵² DANIEL, Stanislav, et al. *Odpovede na otázky (de)segregácie rómskych žiakov vo vzdelávacom systéme na Slovensku*. [online], Dostupné na: <https://eknizky.sk/wp-content/uploads/2020/02/desegregacia.pdf#page=7> [cit. 2023-04-13], s. 11

⁵³ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 141

⁵⁴ Všeobecná deklarácia ľudských práv, 1948

⁵⁵ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 143

právny systém, a vďaka tomu existuje vyše stovky medzinárodných dokumentov upravujúcich oblasť ľudských práv, z ktorých niektoré sú aj právne záväznými.⁵⁶ Rovnako ako Charta OSN aj VDLP ľudským právam prikladá veľkú váhu, vidia ich ako jeden zo svojich cieľov, inými slovami by mali štáty považovať ľudské práva a k nim patriace aj právo na vzdelanie za svoj spoločný cieľ, ktorý by mali ochraňovať, i napriek tomu, že v súčasnosti chýbajú spôsoby, ako tieto ciele presadiť a dosiahnuť.⁵⁷

⁵⁶ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 26.

⁵⁷ POLLMANN, Arnd a Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*, s. 143

3. Podpora a ochrana práva na vzdelanie

3.1. Medzinárodný pakt pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva

Medzi základné ľudsko-právne dohovory, ktoré Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov prijalo, patria: ICCPR a ICESCR, ktoré spoločne so Všeobecnou deklaráciou ľudských práv tvoria Medzinárodnú listinu ľudských práv.

Predovšetkým dva spomenuté pakty komplexnejšie rozširujú obsah Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Právu na vzdelanie sa bližšie venuje práve ICESCR. Je významným z dôvodu, že právo na vzdelanie je vnímané a zaradované medzi práva druhej generácie ľudských práv, presnejšie pod práva kultúrne. Článok 13 ICESCR rozoberá problematiku práva na vzdelanie najrozsiahlejšie spomedzi medzinárodného práva. K ustanoveniam ICESCR, ktoré sa venujú právu na vzdelanie, boli Výborom pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva venované aj niektoré všeobecné komentáre, ktoré sa ďalej venuje určitým sféram práva na vzdelanie. Najznámejším je Všeobecný komentár č. 13, ktorý bol prijatý v roku 1999.⁵⁸

Na rozdiel od ICCPR je ICESCR zostavený slobodnejšie, respektíve záväzky štátov sú skonštruované voľnejšie nakoľko ide o tzv. „programové“ záväzky zmluvných štátov. Je tomu tak z dôvodu, že v samotnom pakte sú ustanovenia, ktoré potvrdzujú rozdiely naprieč hospodárstvami jednotlivých zmluvných štátov. Rovnako tak ICESCR predpokladá, že vývoj hospodárstva v jednotlivých štátoch sa bude v čase líšiť. Vychádzajúc z toho, že štáty majú rôznu štartovaciu úroveň, rôzne podmienky. Práve z tohto dôvodu je pochopiteľné, že uplatňovanie hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv budú zmluvné štáty paktu vykonávať postupne na základe dostupných finančných zdrojov na ich uplatnenie. ICESCR pokrýva širší okruh práv, ktoré sú v ňom podrobnejšie vyložené než je tomu tak vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv. Ide o dôsledok postupného rozvoja, ktorý mal za následok potrebu ich podrobnejšej úpravy.⁵⁹

Spoločne s Paktom o občianskych a politických právach tieto dva pakty upriamili pozornosť na dostupnosť vzdelávania z čisto ekonomickej aj na kultúrnu dostupnosť. V tomto duchu je vhodné tvrdiť, že sa ICESCR zameral na to, aby právo na vzdelanie

⁵⁸ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 51

⁵⁹ STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Človek a jeho práva : Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv*, s. 53

skutočne patrilo každému, a to v jeho rodnom jazyku, čo slúži hlavne k tomu, aby spolu so vzdelaním mohli okúsiť aj slobodu, ktorá k vedomostiam patrí.⁶⁰

ICESCR sa zaoberá rozsiahlym okruhom práv, avšak, táto práca sa zameriava len na okruh kultúrny, v ktorom nachádzame právo na vzdelanie. V ICESCR sa dočítame o potrebe najmä základného vzdelania pre každého bez akéhokoľvek obmedzenia, a o následnom prístupe aj ku nadväzujúcemu stredoškolskému vzdelaniu. Stredné a vyššie vzdelanie má byť sprístupnené všetkými vhodnými prostriedkami, a rovnako tak majú štáty zabezpečiť postupné zavádzanie bezplatného stredoškolského a vyššieho vzdelania. Konkrétne informácie o práve na vzdelanie v Medzinárodnom pakte nachádzame v čl. 13.⁶¹

Tak ako na jednej strane je právo na vzdelanie vnímané ako základné ľudské právo, tak na druhej strane je nevyhnutné ho vnímať, ako prostriedok na lepšie spoznávanie ostatných z radov ľudských práv. Inými slovami, vďaka tomuto právu, a následnému vzdelávaniu, čoraz väčší okruh ľudí dosahuje aspoň základnej úrovne vzdelania, čo im napomáha lepšiemu pochopeniu aj ostatných svojich práv. Úroveň vzdelania a vzdelávanie samotné je hnacím pohonom spoločnosti, vďaka nemu sa zvyšujú šance vyhnúť sa chudobe, vykorisťujúcej a nebezpečnej práci, a nakoniec aj získať príležitosť plne sa participovať v spoločenskom a kultúrnom živote. Štáty sa práve z týchto dôvodov usilujú o stále zlepšovanie úrovne vzdelávania vo svojich krajinách. Práve zlepšovanie úrovne vzdelávania sa ukazuje ako najlepšia finančná investícia akú môžu štáty vykonať.

ICESCR v sebe zahŕňa dva články zamerané na vzdelanie. Článok 13 pokrýva najrozsiahlejšiu a najkomplexnejšiu úpravu tohto práva spomedzi všetkých medzinárodných práv a dokumentov. Článok 14 tohto dokumentu sa na druhej strane zameriava na akčné plány zamerané na základne vzdelávanie.

3.1.1. Zameranie ICESCR

Ako už bolo spomenuté, článok 13 ICESCR obsahuje najrozsiahlejšiu úpravu práva na vzdelanie. Avšak, tak ako väčšina medzinárodných dokumentov aj tento nadväzuje na už

⁶⁰ ČAČOVÁ, Zuzana a Peter LENČO. *Ľudské práva vo výchove a vzdelávaní : aktuálny stav, výzvy a inšpirácie*. [online]. Dostupné na: https://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/LP-vo-vychove-a-vzdelavani_elektronicka.pdf [cit. 2023-04-23], s. 14

⁶¹ STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Človek a jeho práva : Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv*, s. 55

existujúci dokument. Konkrétne ciele, ktoré sú upravené v článku 13 odrážajú základy, ktoré vidieť už v článku 26 (20) Všeobecnej deklarácie ľudských práv prijatej v roku 1948, avšak tu v článku 13 nachádzame ich hlbšiu a komplexnejšiu úpravu. Konkrétne sa tu dajú identifikovať 3 doplnkové body: ako prvé by vzdelávanie malo prihliadať na ľudskú dôstojnosť, keďže práve tá sa spája so samotným pôvodom ľudských práv. Druhým z bodov, o ktoré je rozšírená je, že by malo napomáhať všetkým ľuďom efektívne sa zapájať na slobodnom vývoji spoločnosti a v neposlednom rade v treťom bode sa dočítame o rešpekte voči všetkým ľuďom bez ohľadu na ich pôvod, rasu, či náboženské zaradenie. Za azda najdôležitejší z nich považujeme práve ohľad na rozvoj ľudskej osobnosti a dôstojnosť, čo považujeme za úplný základ všetkých ľudských práv.

3.1.2. Právo získať vzdelanie

Zatiaľ čo základ práva na vzdelanie je obsiahnutá v rôznych právnych dokumentoch, zvyšná časť a to správna a vhodná aplikácia takejto právnej úpravy je ponechaná na tom ktorom štáte. Presne vymedzené je to v článku 2 ods. 2 ICESCR, kde sa konkrétne píše, že *„Každý štát, ktorý je zmluvnou stranou paktu, sa zaväzuje, [...]že podnikne nevyhnutné kroky v súlade so svojimi ústavnými postupmi a ustanoveniami tohto paktu, aby schválil také zákonodarné alebo iné opatrenia potrebné na to, aby sa uplatnili práva uznané v pakte.“*⁶²

Všetky podoby vzdelávania na všetkých úrovniach sa musia riadiť určitými zásadami a držať sa navzájom prepojených kritérií. Spomenuté kritériá sa v anglickom jazyku označujú ako „4 A“ – *accessibility, accessibility, adaptability, acceptability*. Do slovenského jazyka preložená ako kritériá dostupnosti, prístupnosti, prispôsobivosti a prijateľnosti.

Týmito prvkami sú presnejšie prístupnosť, dostupnosť, prispôsobivosť a ako posledné, prijateľnosť. Na to, aby sme lepšie pochopili každý jeden zo spomínaných výrazov je vhodné si ich individuálne rozviť.⁶³

Dostupnosť vzdelania sa môže líšiť od krajiny ku krajine, avšak, vo všeobecnosti je dostupnosť známa, ako dostupnosť fungujúcich vzdelávacích zariadení a ich vzdelávacích programov, ktoré sú zabezpečované v konkrétnych budovách, ktoré by mali spĺňať základné

⁶² CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13), E/C.12/1999/10

⁶³ HORNÁ, Dagmar a Kálmán PETŐCZ. *Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty*. [online]. Dostupné na: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/publikacie/publikacia_pravo_na_vzdelanie.pdf [cit. 2023-05-04], s. 81

požiadavky ako sú dostupná pitná voda; hygienicky udržiavané toalety, ale rovnako do tejto kategórie spadajú aj dostatok kvalifikovaných vyučujúcich. Povinnosťou jednotlivých štátov by malo byť zabezpečovať dostatok funkčných inštitúcií a programov zameraných na vzdelávanie. Táto kategória alebo lepšie nazvané prvok kvalitného vzdelávania zahŕňa aj mnohé ďalšie požiadavky, ktoré sa môžu líšiť v závislosti od konkrétnej inštitúcie, niektoré totiž budú potrebovať knižnice, iné zas počítačové miestnosti, či laboratória pri odbornom vzdelávaní.

Ďalším prvkom je prístupnosť, ktorá značí, že inštitúcie poskytujúce vzdelávanie by podľa paktu mali byť prístupné všetkým bez rozdielov. Rozdielmi chápeme pôvod, farbu pleti, náboženské vyznanie a mnohé iné diskriminačné kritériá. V užšom slova zmysle sa myslí nediskriminujúce prostredie pre všetkých. Okrem nediskriminujúcom prístupe ide aj o prístupnosť finančnú. Je to interpretácia článku 13 (2), ktorý podrobne hovorí o tejto prístupnosti alebo o snahe zlepšiť prístupnosť hlavne stredného a vyššieho vzdelania väčšiemu množstvu ľudí, a to postupným zavádzaním bezplatného stredného a vyššieho vzdelania.

Správne nastavené vzdelávanie by malo byť aj flexibilné, t. j. malo by byť schopné prispôbovať sa, často a rýchlo meniacej sa spoločnosti a pokroku v nej. Nie je vhodné, aby stagnovalo. Prispôsobivosť možno prirovnáť k pružnosti. Úzko to súvisí s meniacimi sa potrebami študentov, ktoré korešpondujú s neustále sa meniacou spoločnosťou a celkovým rozvojom v krajine. Rovnako sa ich potreby menia aj na základe prostredia, v ktorom žijú a vyrastajú, kultúra a spoločnosť majú v tomto smere veľký dopad. Z tohto hľadiska je potrebné, aby sa vzdelávanie prispôbovalo ich individuálnym potrebám a osobnostiam.⁶⁴

Posledný prvok, ktorý je potrebné spomenúť, je prijateľnosť. Prijateľnosť je kritériom zahŕňajúcim v sebe hodnoty ako sú kvalita, význam a kultúra, ktoré sú premietnuté vo forme učebných osnov, v obsahu vzdelávania alebo jeho metódach. Ide o prijateľnosť vzdelávania predovšetkým pre žiakov, no v niektorých prípadoch aj pre ich rodičov a poručníkov. Spočíva v tom, že vzdelávacie inštitúcie bez ohľadu na to, či ide o inštitúciách základného, stredného alebo vyššieho vzdelávania musia dodržiavať, a teda prijímať určité podklady a učebné osnovy, ktoré sú akceptovateľné a spoločnosťou prijateľné. Minimálne štandardy

⁶⁴ CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13), E/C.12/1999/10

učebných osnov by mal zabezpečovať v tom ktorom štáte sa vzdelávacia inštitúcia nachádza.⁶⁵

3.2. Európsky súd pre ľudské práva

Pri neexistencii vymožitelnosti ľudských práv, ako aj pri absencii subjektívneho nároku na tieto práva, by ich existencia bola vcelku nepoužiteľná až bezvýznamná. Ich transformácia z objektívneho práva do subjektívneho nároku môže byť z tohto pohľadu vysoko žiadaná. Bez takejto transformácie by nebolo možné zabezpečovať ochranu týchto práv. Ľudské práva ako subjektívne práva následne môžu štáty garantovať na základe svojej donucovacej moci, hlavne v podobe súdov.⁶⁶ Na to, aby existovala možnosť konkrétne práva ochraňovať a garantovať je potrebné mať k dispozícii inštitúciu, ktorá bude takémuto účelu slúžiť. EŠLP bol vytvorený práve na tento účel, aby ochraňoval základné ľudské práva a slobody.⁶⁷

EŠLP je známy ako medzinárodný súd, ktorého vznik sa datuje na rok 1959. Známy je ako súdny orgán medzinárodnej organizácie Rada Európy. Európska únia spolu s Radou Európy a Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe tvoria piliere ľudských práv v Európe už od skončenia druhej svetovej vojny. Za vznikom môžeme vidieť aj hrôzy vojny, po ktorých si Európska únia určila za cieľ ochraňovať ľudské práva.⁶⁸

EŠLP koná výhradne na základe dispozičnej zásady, nikdy nekoná na základe svojho vlastného podnetu. Jeho právomocou je prejednávanie sťažností týkajúcich sa porušenia Európskeho dohovoru o ľudských právach, a koná tak na základe jemu podaných žiadostí. Tieto žiadosti môže sťažovatelia podať len proti štátu, ktorý ratifikoval Dohovor. V opačnom prípade bude žiadosť podaná voči inému štátu zamietnutá. Systém podávania žiadostí na súd zostavený jednoducho, aby umožnil ľahký prístup každého podať žiadosť aj keby bol bez finančných prostriedkov alebo žil v odľahlej časti krajiny.⁶⁹

⁶⁵ CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13), E/C.12/1999/10

⁶⁶ SVÁK, Ján. *Základy Európskej ochrany ľudských práv*, s. 6

⁶⁷ Tamže, s. 134

⁶⁸ TYMOFEYEVA, Alla. *European court of human rights in action*. [online]. Dostupné na: <https://rozkotova.cld.bz/UK-Intl-Law/ECtHR-IN-ACTION/2/> [cit. 2023-04-20], s. 13

⁶⁹ TYMOFEYEVA, Alla. *European court of human rights in action*. [online]. Dostupné na: <https://rozkotova.cld.bz/UK-Intl-Law/ECtHR-IN-ACTION/2/> [cit. 2023-04-20], s. 25

3.2.1. Dodatkový protokol č. 1 k EDEP

V priestore EDEP sa okrem Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej len „Dohovor“) konkrétne článku 14, zmieňuje aj jeho Dodatkový protokol č. 1 a jeho čl. 2, ktorého porušeniami sa súd zaoberá pri riešení žiadostí podaných v prípade zasiahnutia do práv jednotlivcov v oblasti vzdelávania a diskriminácie. Druhý článok Protokolu je zameraný na to, aby nikomu nebolo právo na vzdelanie odoprené. Rovnako sa zmieňuje aj o práve rodičov na zabezpečenie vzdelania v zhode s ich presvedčením. Článkom 2 Protokolu, resp. hneď jeho prvou vetou, ktorá hovorí o neodoprení práva na vzdelanie nikomu, sú zmluvné štáty viazané, a prístup k vzdelaniu tak musia zaručiť všetkým v ich pôsobnosti. I napriek tomu, že sa v tomto článku nenachádza presne vymedzené v akom jazyku by sa malo vzdelávanie uskutočňovať, na to aby bolo efektívne je pochopiteľné, že sa bude uskutočňovať v národnom jazyku.

Právo, ktoré je uvedené v druhej vete článku, je už len doplnkom k základom uvedeným v prvej vete. Je zamerané na rodičov, ktorí sú v prvom rade zodpovední za vzdelanie svojich detí. Na tomto základe majú právo vyžadovať, aby štát rešpektoval ich náboženské a filozofické presvedčenie. Cieľom tohto celého je, aby boli zachované možnosti vo vzdelávaní ako sa od demokratickej spoločnosti očakáva a na jej zachovanie vyžaduje. Tento postoj sa odráža od samotného Dohovoru. Štáty sa musia zdržať konania, ktoré by bolo v rozpore s presvedčením rodičov. Ustanovenie článku 2 Dodatkového protokolu č. 2 sa vzťahuje tak ako na štát, aj na súkromné inštitúcie zamerané na vzdelávanie. EDEP ďalej rozhodlo, že sa bude vzťahovať na všetky stupne vzdelávania, t. j. základné, stredné aj vysokoškolské.

I napriek významu práva na vzdelanie EDEP uznáva, že nie je absolútnym právom, a je možné ho obmedziť. Pokým nepríde k poškodeniu samotnej podstaty práva sú tieto obmedzenia prípustné. Avšak je potrebné zabezpečiť, aby obmedzenia práva na vzdelanie boli v súlade článkom 3 Dodatkového protokolu č. 1. Súlad nastane, keď existuje primeranosť medzi použitými prostriedkami obmedzenia a sledovaným cieľom, teda cieľom, ktorý sa obmedzením má dosiahnuť. V konečnom dôsledku o primeranosti obmedzení rozhoduje EDEP, ale i napriek tomu majú zmluvné štáty určitú mieru voľnosti a priestor na voľnú úvahu.⁷⁰

⁷⁰ TYMOFEYEVA, Alla. *European court of human rights in action*. [online]. Dostupné na: <https://rozkotova.cld.bz/UK-Intl-Law/ECtHR-IN-ACTION/2/> [cit. 2023-04-20], s. 85-86

4. Diskriminácia v oblasti práva na vzdelanie

Civilizovaná spoločnosť podporujúca hodnoty demokracie sa pokúša naplniť ideál rovnosti všetkých ľudí. Vnútroštátne právne predpisy, na čele s Ústavami ustanovujú, že si ľudia majú byť rovní vo všetkých sférach a zároveň zakazujú každú formu diskriminácie. Pod diskrimináciu spadá akékoľvek správanie, ktoré za totožných okolností koná s jednou osobou odlišne ako s druhou, a to na základe určitých odlišností.⁷¹

Ľudské práva patria medzi univerzálne práva, čo značí, že patria všetkým bez výnimiek. Skutočnosť však môže byť úplne iná. Pravdou je, že veľké množstvo detí zaostáva vo vzdelaní z dôvodu diskriminácie.⁷² Dokonca aj ESLP priznal význam zásad univerzálnosti a nediskriminácie, ktoré sa majú uplatňovať pri výkone práva na vzdelanie. Tieto zásady sú zakotvené v mnohých medzinárodných dokumentoch.⁷³

Diskriminácia v tejto oblasti je významná hlavne pri samotnom prístupe ku vzdelaniu. Najčastejšie napádanými skupinami sú zdravotne postihnutí, migranti a iné marginalizované skupiny ľudí a detí. Hovoriť je možné o viacerých druhoch diskriminácie. Zdravotne postihnutí sa často stretávajú s prístupovými problémami, ktoré im bránia v prístupe do školských zariadení alebo problémami s dopravou, čo im značne sťažuje dochádzku do škôl. Detí migrantov sa stretávajú s množstvom byrokracie, čo im bráni efektívne sa zapojiť do vzdelávacieho systému. Okrem takejto formy diskriminácie je možné pozorovať diskrimináciu aj v rámci vzdelávacích systémov.

Ak sa diskriminácia nachádza aj vo vnútri vzdelávacích systémov dochádza k tomu, že určité skupiny žiakov, študentov a iných osôb získava v porovnaní s inými podstatne nižšiu úroveň vzdelania. Taktiež sa diskriminácia vyskytuje aj po dokončení štúdia. Rozdiely sú v tom, že nie každý môže čerpať totožné výhody so svojho vzdelania. Najlepšie to vidno práve u chlapcov a dievčat kedy po dokončení rovnakého štúdia majú chlapci, resp. muži tendenciu dosahovať vyššie platy ako ženy.⁷⁴

⁷¹ DEBRECENIOVÁ, Janka. *Čo (ne)vieme o diskriminácii*. [online]. Dostupné na: <http://odz.sk/wp-content/uploads/304.pdf> [cit. 2023-04-29], s. 7

⁷² UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 81

⁷³ ECHR-KS: Key Theme - Article 2 of Protocol No. 1 Discrimination in access to education. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/discrimination-in-access-to-education> [cit. 2023-05-03]

⁷⁴ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 81

Diskrimináciu ako takú je možné deliť na dva základné druhy – diskrimináciu priamu a nepriamu. Pod pojem priama diskriminácia spadá správanie, pri ktorom sa s jednou osobou jedná menej priaznivo ako s inou v totožnej alebo minimálne podobnej situácii, a to z dôvodov, ktoré sú považované za tabu. Pre lepšie znázornenie priamej diskriminácie je napríklad dobre si predstaviť situáciu, pri ktorej je osoba uchádzajúca sa o zamestnanie prijatá, resp. neprijatá do daného zamestnania z dôvodu svojho politického, či iného presvedčenia. Pod priamu diskrimináciu taktiež spadá tzv. poškodzujúce konanie alebo opomenutie zo zakázaných dôvodov za podmienok, že neexistuje s tým porovnateľná situácia.

Nepriamou diskrimináciou sa týka predovšetkým zákonov a postupov, ktoré sa zdajú byť na prvý pohľad neutrálne, no na druhej strane ich vplyv je až neprimerane veľký na výkon práv ustanovených v ICESCR. Príkladom takéhoto správania môže byť vyžadovanie rodného listu školou v prípade zápisu, čo môže diskriminovať niektoré menšinové skupiny alebo deti cudzincov, ktorí dokladom tohto typu nedisponujú.⁷⁵ Vo všeobecnosti sa za diskriminačné v tomto prípade dá považovať akékoľvek opatrenie, ktoré je na prvý pohľad zdanlivo neutrálne, no jeho účinok je neprimerane znevýhodňujúci pre individuálne osoby alebo skupiny, ktoré sa zaraďujú napr. do iného etnika bez ohľadu na, či im bolo priamo adresované.⁷⁶

V dokumentoch, ktoré sú spájané s medzinárodným právom v oblasti ľudských práv sa nachádzajú mnohé ustanovenia o nediskriminačnom správaní a rovnosti. Slúžia na to, aby zabezpečovali tieto hodnoty ľudských práv aj v praxi. Platí to najmä o samotnom vzdelávaní, kde ustanovenia o nediskriminácii a rovnosti sú uplatňované priamo na právo na vzdelanie v mnohých medzinárodných dokumentoch a dohovoroch o ľudských právach. Bez výnimky medzi tieto zmluvy patrí aj ICESCR.

Pravdou ostáva, že napriek všetkým snahám o zabezpečenie rovnosti v práve a zamedzovaní diskriminácie, práve zabezpečenie tohto stavu patrí k najzložitejším úlohám, ktorým jednotlivé štáty čelia. Ide o problém naprieč viacerými ľudskými právami, inak nazvaný aj „prierezový problém“. Dôvodom je, že ľudia, ktorí sú vystavení diskriminácii vo vzdelaní, bývajú často terčom diskriminácie aj v iných oblastiach ľudských práv. Štáty sa

⁷⁵ CESCR General Comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (Art. 2), E/C.12/CG/20

⁷⁶ ECHR-KS: Key Theme - Article 2 of Protocol No. 1 Discrimination in access to education. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/discrimination-in-access-to-education> [cit. 2023-05-03]

práve z tohto titulu musia zaručiť, že uplatnia všetky potrebné ustanovenia na zabránenie dvojakeho správania sa, aby zabezpečili rovnosť pre všetkých.⁷⁷

4.1.Diskriminácia z pohľadu ICESCR

Práva na nediskriminujúce prostredie, v ktorom sú si všetci rovní sa vyskytujú naprieč mnohými dokumentami pozostávajúcimi z ustanovení o ľudských právach. Základy sú samozrejme spísané už vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a na jej základe odvíjajúceho sa ICCPR a ICESCR.

Všeobecná deklarácia ľudských práv má už v svojich úvodných ustanoveniach, konkrétne v prvom článku uvedené, že „Všetci ľudia sa rodia slobodní a rovní v dôstojnosti aj právach.“⁷⁸ (VDLP, čl. 1) ICCPR obsahuje osobitne doložku, ktorá hovorí o nediskriminácii a rovnosti a ktorá sa vzťahuje na celý obsah paktu a následne aj doložku, ktorá je uplatniteľná všeobecne na všetky práva nie len na ICCPR. Tu sa píše, že: „Všetci sú si pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú ochranu zákona bez akejkoľvek diskriminácie. [...]“⁷⁹ (ICCPR, čl. 26)

Najdôležitejším zo spomenutých dokumentov týkajúcich sa práva na vzdelanie v súvislosti s diskrimináciou je práve ICESCR. Pakt zaručuje nediskrimináciu a rovnosť rovnako ako jeho predchodcovia, avšak vzťahuje sa hlavne na hospodárske, sociálne a kultúrne práva, a to vrátane práva na vzdelanie ako súčasť kultúrnych práv. Presnejšie vymedzenie sa nachádza vo všeobecnom komentáre č. 20 z roku 2009.⁸⁰ Hodnoty rovnosti a zachovania nediskriminujúceho prostredia patria k základom, na ktorých stojí medzinárodné právo v oblasti ľudských práv, no rovnako sú nevyhnutné pre oblasť hospodársku, sociálnu a kultúrnu. ICESCR uznáva práva pre „každého“ na všetky práva obsiahnuté v pakte, ako sú právo na prácu, sociálne zabezpečenie a samozrejme na vzdelanie. Túto skutočnosť je možné pozorovať v článku 13 paktu, ktorý uznáva, že základné vzdelanie a prístup k nemu by mal mať bez obmedzenia každý aj s prihliadnutím

⁷⁷ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 81

⁷⁸ Všeobecná deklarácia ľudských práv, 1948

⁷⁹ Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, 1976

⁸⁰ UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556> [cit. 2023-05-02], s. 82

na to, že má byť povinným pre každého v určitom veku. Ďalej sa spomína, že aj následné vyššie vzdelanie, t. j. stredné s vysokoškolské by malo byť všeobecne prístupné všetkým.

Mnohé medzinárodné dokumenty napr. o rasovej diskriminácii, diskriminácii žien a práva ako sú práva detí alebo osôb so zdravotným postihnutím, či mnohé ďalšie sa usilujú o zakomponovanie výkonu hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, medzitým iné dokumenty a práva žiadajú zabezpečenie nediskriminácie a rovnosti v špecifických okruhoch akými sú zamestnanie, no ešte pred ním vzdelávanie. Už v starších všeobecných komentároch, ktoré boli predchodcami všeobecného komentáru č. 20 zameraného na diskrimináciu v oblasti hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, resp. zabezpečenia nediskriminácie v tejto oblasti, Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva zaujal postoj k aplikácii princípu nediskriminácie na určité práva paktu ako sú: bývanie, zdravie a dokonca aj vzdelávanie. Následne konkrétne problematike vzdelávania sa venuje Všeobecný komentár č. 13.⁸¹

4.2. Pohľad ESLP na diskrimináciu

ESLP podporuje myšlienku, že právo na vzdelanie je potrebné v demokraticky fungujúcej spoločnosti, a slúži ako podporné právo pre ostatné ľudské práva. Plní primárnu úlohu a taktiež vzdelávanie patrí k najdôležitejším z verejných služieb, ktorú moderne zmýšľajúci štát poskytuje. Zároveň ESLP uznáva, že vzdelanie je činnosťou komplexnou a vysoko organizovanou, a samozrejme ide o činnosť finančne zaťažujúcu na udržanie. Vzdelávanie je predovšetkým financované zo strany štátov z čoho nevyhnutne vyplýva, že ide o obmedzené zdroje, ktoré tieto orgány môžu vymedziť na oblasť vzdelávania. Nakoľko sú zdroje štátov obmedzené je potrebné, aby udržiavali určitý balans. Rovnováha musí byť zabezpečená medzi tými, ktorí vzdelávanie nutne potrebujú a štát za nich zodpovedá, a na druhej strane svojimi obmedzenými kapacitami na ich prijatie.

Súd sa zaoberá aj otázkami týkajúcimi sa začlenenia detí do oddelených tried na účely zistenia, či je vhodné vzdelávací systém prispôbovať takýmto žiakom osobitne, na zabezpečenie ich špecifických potrieb. Problémom by mohlo byť ak sa takéto opatrenia upriamujú výlučne na príslušníkov etnických skupín. Daná situácia si vyžaduje primerané

⁸¹ CESCR General Comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (Art. 2), E/C.12/CG/20

opatrenia, aby to nepresahovalo už do diskriminujúceho konania. Tento jav je zameraný predovšetkým v našich končinách na začleňovanie rómskych občanov a predovšetkým ich detí do vzdelávacích systémov.

Na to, aby bola zabezpečená integrácia Rómov z hľadiska sociálnej a hlavne vzdelávacej praxe je potrebné, aby štáty prijímali opatrenie, ktoré by kládli dôraz na osobitné potreby členov tejto znevýhodnenej skupiny obyvateľov. Druhou skupinou osôb, na ktorú je potrebné sa v tomto smere zamerať sú osoby so zdravotným postihnutím. Dôležitou úlohou jednotlivých štátov je zaručiť osobám so zdravotným postihnutím primerané, vodné prostredie a podmienky na efektívne uplatnenie svojich práv. Rozumejú sa tým rôzne úpravy vstupov do vzdelávacích a iných inštitúcií, zabezpečenie bezbariérových hygienických priestorov, dverí a pod. Ak tieto požiadavky štáty nie sú schopné vykonať, jedná sa o diskrimináciu.⁸²

4.2.1. Vybrané rozsudky ESĽP k diskriminácii vo vzdelaní

4.2.1.1. G. L. v. Taliansko

Prípád G. L. proti Taliansku sa týka malého dieťaťa, ktorému je od mala diagnostikovaný neverbálny typ autizmu. Od doby, čo dieťa sťažovateľov nastúpilo do materskej školy mu bola pridelená špecializovaná služba v podobe špeciálneho pedagóga/asistenta, ktorý je kvalifikovaný na prácu so zdravotne postihnutými deťmi. Ten jej mal napomáhať pri osobnom rozvoji a pri učení sa samostatnosti.

Po tom, ako dieťa sťažovateľov nastúpilo do prvého ročníka základnej školy, avšak na rozdiel od materskej školy mu v tomto prípade žiadny špecializovaný asistent pridelený nebol, rovnako ako ani žiadna dodatočná služba, ktorá by mu napomáhala pri výučbe. To malo za následok, že dieťa sťažovateľov úspešne prvý ročník nedokončilo a následkom toho muselo ročník opakovať. Pred začiatkom nového školského roku rodičia dieťaťa zažiadali pre svoju dcéru o špecializovanú pomoc, vďaka ktorej by bolo pre ňu ľahšie sa začleniť a pochopiť učivo. Na žiadosť nanešťastie neobdržali žiadnu odpoveď, z tohto dôvodu sa domáhali opätovne. Následkom čoho nakoniec obdržali odpoveď od vlády, že škola vynaložila určité finančné prostriedky na výpomoc ich dcére. Faktúrou bola zdokladovaná

⁸² ECHR-KS: Key Theme - Article 2 of Protocol No. 1 Discrimination in access to education. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/discrimination-in-access-to-education> [cit. 2023-05-03]

presne suma 476 Eur, ktorá bola prerozdelená medzi šiestich zamestnancov školy, ktorý mali údajne vypomáhať dcére sťažovateľov pri rozvoji. Rodičia však tvrdenia odmietali, s odôvodnením, že títo pedagógovia nie sú kvalifikovaní na prácu so zdravotne postihnutými deťmi. Žaloba rodičov nepochodila ani na vnútroštátnom súde, ktorý tvrdil, že škola bola činná aspoň v minimálnom rozsahu, a že daný región, do ktorého základná škola spadala mal v tej dobe finančné problémy.

Následne sa sťažovatelia obrátili na EŠLP kde namietali porušenie článku 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach a zároveň porušenie článku 2 Protokolu č. 1. Súd zaujal stanovisko, že článok 14 sa má interpretovať s ohľadom aj na iné medzinárodné dokumenty. Konkrétne sa zameral na Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Na základe tohto dohovoru majú štáty zabezpečiť nevyhnutné úpravy pri jednotlivých prípadoch, ktoré pre štát nepredstavujú neprimeranú záťaž a zároveň sú postačujúce pre osoby so zdravotným postihnutím. Za týchto podmienok by osoby so zdravotným postihnutím mali byť schopné využívať totožné práva s ostatnými. Je na štátoch, aby určili vhodné úpravy na zabezpečenie potrieb vzdelávania, či už hmotné alebo nehmotné. EŠLP konštatoval, že s výnimkou jedinej faktúry, ktorú Talianska vláda predložila, nepreukázali žiadnu inú snahu na zabezpečenie potrieb zdravotne postihnutého dieťaťa sťažovateľov v prvých dvoch rokoch štúdia. Na tomto základe dieťa sťažovateľov nemohlo navštevovať školu za rovnakých podmienok ako jeho rovesníci.

EŠLP nakoniec rozhodol v prospech sťažovateľ a rozhodol, že vnútroštátne orgány v Taliansku nezabezpečili faktické potreby dcéry sťažovateľov a tým jej neumožnili prístup ku vzdelaniu rovnako ako jej rovesníkom, tým došlo k porušeniu článku 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach a zároveň článku 2 Protokolu č. 1. V dôsledku takéhoto správania talianskych orgánov došlo k diskriminácii v oblasti práva na vzdelanie, ktoré bolo vážnejšie nakoľko sa jednalo o základné vzdelanie.⁸³

4.2.1.2. D. H. a ostatní v. Česká republika

Prípád rómskych detí, sťažovateľov, ktorí boli medzi rokmi 1996 až 1999 začlenení a prijatí do špeciálnych škôl a to buď priamo, alebo do nich boli následne po čase preradení zo základných škôl. Tieto deti boli začlenené do špeciálnych škôl so súhlasom ich rodičov,

⁸³ G. L. v. Taliansko, EŠLP, rozsudok z 10. septembra 2020

v niektorých prípadoch o to sami rodičia zažiadali.⁸⁴ Sťažovatelia s tým nesúhlasili i napriek tomu, že šlo o ich „dobrovoľné“ zaradenia do špeciálnych škôl zo strany rodičov. Tvrdia, že na základe týchto skutočností s nimi bolo jednané diskriminujúcim spôsobom.

Do špeciálnych škôl boli začlenené na základe testov, ktoré im boli pridelené. Vďaka tomu získali výrazne nižšiu kvalitu vzdelania.⁸⁵ Sťažovatelia tvrdili, že došlo k nepriamej diskriminácii nakoľko s nimi bolo zaobchádzane inak, resp. nepriaznivo naproti ostatným deťmi, ktoré neboli rómskeho pôvodu.

ESLP sa daným prípadom najprv zaoberal len v zostave Komory a následne aj v zostave Veľkej komory. V prvom prípade bolo rozhodnuté, že článok 2 Dodatkového protokolu č. 1 porušený nebol, Veľká komora však zastávala odlišný pohľad na prípad. Veľká komora prihliadla na domnelú neobjektívnosť testov, ktoré nebrali ohľad na odlišnosti rómskej komunity. O podpisoch a s nimi spojenými súhlasmi rodičov o zaradenie ich detí do špeciálnych škôl mala Veľká komora taktiež pochybnosti. Do úvahy sa brala pravdepodobná nízka úroveň vzdelania rodičov, ktorí mohli byť v danej situácii nedostatočne informovaní o podstate udelenia ich súhlasov. Ďalej podľa názoru Veľkej komory ESLP zaradenie rómskych detí do špeciálnych škôl nebolo podporené zárukami štátu, že dohliadne na ich osobitné potreby, ktoré vyplývajú z ich znevýhodneným postavením v spoločnosti. Práve z tohto dôvodu sťažovateľom nebola poskytnutá porovnateľná úroveň vzdelania aká bola poskytovaná na bežných základných školách, a tento fakt ich postaveniu pohoršil.

ESLP nakoniec uznal porušenie článku 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach a zároveň aj článku 2 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru. Opatrenia, ktoré štát využil, t. j. zaradenie rómskych detí do špeciálnych škôl a cieľom, ktorý tým sledoval, t. j. zabezpečenie ich vzdelania neexistoval vzhľadom k primeranosti.⁸⁶ Veľká komora sa zhodla, že opatrenia štátu mali v konečnom dôsledku neprimeraný dopad na rómske deti zaradené do týchto špeciálnych škôl.⁸⁷

⁸⁴ D. H. a ostatní v. Česká republika, rozsudok z 13. novembra 2007

⁸⁵ HORNÁ, Dagmar a Kálmán PETOCZ. *Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty*. [online], Dostupné na: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/publikacie/publikacia_pravo_na_vzdelanie.pdf [cit. 2023-05-04], s. 233-234

⁸⁶ D. H. a ostatní v. Česká republika, rozsudok z 13. novembra 2007

⁸⁷ HORNÁ, Dagmar a Kálmán PETOCZ. *Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty*. [online], Dostupné na: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/publikacie/publikacia_pravo_na_vzdelanie.pdf [cit. 2023-05-04], s. 234

Záver

Aký význam má vlastne zaoberať sa témou práva na vzdelanie? Zamýšľala som sa, aký je ten správny postup, pri rozlúsknutí oriešku akým je právo na vzdelanie. Pri písaní práce sme sa postupne prepracovávali od samotných základov a pôvodu ľudských práv až k úvahám nad jednou z podstatných otázok, ktoré sa naskytujú pri vzdelaní. Touto otázkou bolo: Do kedy je možné považovať opatrenia štátov, ich konanie pri zaradovaní určitých skupín detí do špeciálnych tried a škôl za nediskriminačné? Robia štáty všetko pre to, aby boli zabezpečené všetky práva detí v oblasti vzdelania?

Právo na vzdelanie ako sme sa mali možnosť dozvedieť je jedným z tých najdôležitejších spomedzi ľudských práv. Je prostriedkom, ktorý nám napomáha si lepšie uvedomovať aj ostatné práva, ktorá nám prináležia. Z tohto hľadiska je na mieste tvrdiť, že práve právo na vzdelanie má veľký dopad na viaceré aspekty nášho života. Je nám nápomocné pri začleňovaní sa do spoločnosti, pomáha nám upevňovať naše spoločenské postavenie, a samozrejme je dôležitým krokom na ceste k želanému zamestnaniu.

Na začiatku práce sme si prešli historickým vývojom samotných ľudských práv. Išlo o nevyhnutný úvod do samotnej podstaty tejto práce čím sú naše práva na vzdelanie. Prvé zmienky o ľudských právach sa vyskytujú už v staroveku. Avšak v tej dobe ešte neboli konkrétne vymedzené, nenachádzame z tej doby dohovory a iné dokumenty, ktoré by ich existenciu uznávali. Až postupným vývojom sa im začala pripisovať určitá dôležitosť. Nie vždy boli rešpektovanými právami ľudí, zväčša bolo skôr praxou ich odopieranie a obmedzovanie. Ako čas plynul boli tieto práva priznávané čoraz väčšiemu množstvu ľudí, ale samozrejme ako je už bežné najprv boli ľudské práva priznávané vyššej vrstve. Spočiatku mali práve z tohto dôvodu prístup k vzdelaniu len privilegované skupiny ľudí, až postupne mali túto možnosť aj tí menej významní ľudia v spoločnosti.

To čo v súčasnej dobe zaručujú mnohé medzinárodné dohovory a zmluvy nebolo vždy bežnou praxou alebo ako to radi nazývame „samozrejmosťou“. Teraz vidíme ako Všeobecná deklarácia ľudských práv a na ňu nadväzujúci ICESCR a samozrejme aj mnohé iné, vyformovali to ako nahliadame na vzdelávanie. Konečne sme si priznali, že prístup k vzdelaniu by mal mať skutočne každý, že ide prostriedok, vďaka ktorému sa ako ľudia formujeme. Vo svojich článkoch zaručujú to, čo malo platiť už dlhé roky pred nimi, a tým je právo na vzdelanie pre každého bez obmedzenia, a dokonca základnému vzdelaniu

prikladajú najväčšiu dôležitosť, a preto je zabezpečované ako povinné. Mali by sme byť vdční „otravnej“ povinnej školskej dochádzke, ktorú sme všetci ako deti neznášali pretože možno aj práve vďaka nej sme schopní užívať si aj tie najmenšie radosti života ako je napríklad čítanie dobrej knihy, či komunikácia s ľuďmi z inej oblasti, ktorá pre nás môže byť neprebádaným územím.

Ako som však sama mala možnosť zistiť pri písaní tejto práce a pri študovaní rôznych podkladov je to, že dokonca aj v súčasnej dobe sa stretávame so správaním, ktoré by malo byť už tabu. Prečo sa musíme stretávať s diskrimináciou pri niečom pre nás tak esenciálnom ako je vzdelávanie. Našťastie, dlhé roky úsilia pri zavádzaní ľudských práv a práva na vzdelania do praxe existujú prostriedky ich ochrany a podpory. ESLP je inštitúciou, ktorá chráni ľudí pred neprávom, ktoré im môže byť spôsobené na pôde škôl správaním jednotlivých vzdelávacích zariadení.

Spomínala som predovšetkým problematiku diskriminácie, ktorú som sa snažila v práci pochopiť. Z tejto oblasti som si vybrala aj konkrétne dva prípady, ktorými sa zaoberal ESLP. Ako prvé som nazrela na problematiku diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia. Prípád dievčatka, ktoré navštevovalo ešte len základnú školu a už sa stretla s diskriminujúcim konaním. Na základe nedostatečnej výpomoci zo strany školy bola nútená opakovat' ročník. Podľa môjho názoru by všetky deti mali dostať rovnakú príležitosť na rozvoj, niektoré deti potrebujú pomocnú ruku navyše, a preto by im mala byť poskytnutá. Ak na ňu majú zákonný nárok prečo by im mala byť odopieraná a následne na akom základe je možné, že pre zlyhanie systému trpí vzdelanie dieťaťa. Myslím si, že spoločnosť by v 21. storočí mala byť už o krok ďalej. Nerozumiem preto ako je možné, že deťom, ktoré sú odkázané na pomoc špecialistov sa stretávajú s problémom jedného získať.

Na opačnej strane spektra som sa zamerala na diskriminačné konanie, s ktorým sa bežne stretávajú deti určitých etnických skupín. Ide pri tom často o stigmy, ktorú prináša možno len odlišná farba pleti a odlišná kultúra. Deti rómskych obyvateľov môžu byť o niečo zaostalejšie z dôvodu, že nežijú spôsobom totožným so životom nerómskych detí, no to neznamená, že je hneď potrebné ich odpísať a zaradiť do špeciálnych škôl, možno by stačilo len trochu viac úsilia, malé postrčenie a ďalej by to už šlo samo. Zaradovanie týchto detí do tzv. špeciálnych škôl im je častokrát viac na škodu ako na úžitok, nepomáha im rozvíjať svoj skutoční potenciál.

Som toho názoru, že ak sa budeme správať k zaostalejším alebo zdravotne postihnutým presne takýmto povrchným a zastaralým spôsobom, tak sa nič nezmení. Práve vďaka načiahnutiu pomocnej ruky, vďaka prostriedkom ochrany akú sú medzinárodné dokumenty, dohovory, deklarácie a súdom ako je ESLP máme všetci o koho, a čo sa oprieť v prípade núdze ak by naše práva boli dotknuté.

Zoznam použitej literatúry

Knižné publikácie:

POLLMANN, Arnd. Georg LOHMANN. *Ľudské práva : Interdisciplinárna príručka*. Bratislava: Kalligram, 2017. ISBN 978-80-8101-960-9.

STANEK, Vojtech a kol. *Sociálna politika*. Bratislava: SPRINT vfra, 2002. ISBN 80-88848-92-X.

STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Človek a jeho práva : Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv*. Bratislava: JUGA, 1994. ISBN 80-85506-30-0.

SVÁK, Ján. *Základy európskej ochrany ľudských práv – Zväzok 1*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2002. ISBN 80-8055-487-0.

Internetové zdroje:

ČAČOVÁ, Zuzana a Peter LENČO. *Ľudské práva vo výchove a vzdelávaní : aktuálny stav, výzvy a inšpirácie*. 1. vydanie. [online]. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti, 2016. [cit. 2023-04-23]. Dostupné na: https://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/LP-vo-vychove-a-vzdelavani_elektronicka.pdf

DANIEL, Stanislav, et al. *Odpovede na otázky (de)segregácie rómskych žiakov vo vzdelávacom systéme na Slovensku*. [online]. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti, 2011. [cit. 2023-04-13]. Dostupné na: <https://eduroma.sk/docs/odpovede-na-otazky-desegregacie.pdf>

DEBRECÉNIOVÁ, Janka. *Čo (ne)vieme o diskriminácii*. [online]. Bratislava: združenie Občan a demokracia, 2008. [cit. 2023-04-29]. Dostupné na: <http://odz.sk/wp-content/uploads/304.pdf>

GONDA, Peter. *Sociálny štát : Realita namiesto mýtov*. [online]. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2020. [cit. 2023-04-13]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Peter-Gonda-2/publication/347951205_SOCIALNY_STAT-REALITA-NAMIESTO-MYTOV_Welfare_State_Reality_Instead_of_Myths_incl_the_Summary_in_English/links/5fea19f5a6fdccdc812d310/SOCIALNY-STAT-REALITA-NAMIESTO-MYTOV-Welfare-State-Reality-Instead-of-Myths-incl-the-Summary-in-English.pdf#page=86

HORNÁ, Dagmar a Kálmán Petöcz. *Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty*. [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2015. [cit. 2023-05-04]. Dostupné na: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/publikacie/publikacia_pravo_na_vzdelanie.pdf

TYMOFEYEVA, Alla. *European court of human rights in action*. [online]. Praha: vydavateľstvo Eva Roztoková, 2021. [cit. 2023-04-20]. Dostupné na: <https://rozkotova.cld.bz/UK-Intl-Law/ECtHR-IN-ACTION/2/>

UNESCO. *The right to education handbook*. [online]. France: UNESCO and Right to Education Initiative, 2019. [cit. 2023-05-02]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366556>

UNESCO. *What you need to know about the right to education*. [online]. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/right-education/need-know> [cit. 2023-04-07].

Medzinárodné zmluvy a iné dokumenty:

Charta OSN, 1945

Všeobecná deklarácia ľudských práv, 1948

Európsky dohovor o ľudských právach, 1953

Medzinárodná pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, 1976

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, 1976

CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13), E/C.12/1999/10

Charta základných práv EÚ, 2000

CESCR General Comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights (Art. 2), E/C.12/CG/20

ECHR-KS: Key Theme – Article 2 of Protocol No. 1 Discrimination in access to education. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/discrimination-in-access-to-education> [cit. 2023-05-03]

Rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva:

D.H. and Others v. the Czech Republic [GC] no. 57325/00, ECHR 2007. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83256>

G.L. v. Italy, no. 59751/15, ECHR 2020. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-204685>